

Opis źródła:

Syberya - praca napisana przez Amerykanina, George'a Kennana, który zawarł w niej swoje wrażenia z pobytu na Syberii w 1884 roku. Kennan był pionierem badań nad Rosją w Stanach Zjednoczonych. W swojej czterotomowej publikacji zawarł nie tylko wrażenia z pobytu na Syberii, ale również analizę systemu więziennictwa w ramach tzw. zsyłki. Niżej prezentowany tekst źródłowy jest fragmentem wyżej wymienionej publikacji, w którym autor charakteryzuje handel wodny w Niżnym Nowogrodzie, opisuje mieszkańców miasta, jak również uczestników jarmarku, podając przy okazji liczby dotyczące aspektów gospodarczych i zestawiając stan faktyczny, jaki zastał w Rosji ze swoimi wyobrażeniami.

Miejsce i data wydania:

Warszawa 1911

Miejsce przechowywania oryginału źródła:

Oryginał znajduje się w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu. Wersja zdigitalizowana, dostępna jest online:

<https://kpsc.umk.pl/dlibra/show-content/publication/edition/72685?id=72685>

Tekst źródła (fragment):

Co godzina prawie odbijają od brzegu parowce, udając się w dół Wołgi, ku granicy syberyjskiej lub też ku morzu Kaspijskiemu; wielkie barki czarne ładują lub wyładowują robotnicy Tatarzy; małe jednokonne drewniane "telegi" - wyglądają one jak półbeczułki osadzone na czterech kołach - wywożą wyładowane towary; szeroką, pełną kurzu ulicę zapelnia przez dzień cały ruchliwy tłum kupców, chłopów, pielgrzymów, żebraków, włóczędów.

[...]

Różnorodność typów ludowych jest, być może, w czerwcu nie tak wielka, jak podczas jarmarku wrześniowego, ale właściwości ubiorów czynią wtedy prawie każdą postać wśród tłumu interesującą dla obcego widza. Tu ogorzały Tatar w okrągłej krymce na głowie i długim chałacie; tam włościanin rosyjski w zatłuszczonym kozuszk, w niezgrabnym splecionem z łyka obuwiu i w grube płótno owiniętymi nogami, obwiązanymi sznurami; mnichy o podejrzanym wyglądzie z długimi brodami i włosami, żebrzą o łaskawe datki na szpitalu i cerkwie. Przyjmują oni drobne ofiary, podsuwając deseczki, obciążone czarnym aksamitem i rzucają je potem do cynowych puszek, opatrzonych w kłódki i wiszących im na szyi. [...]

Co szczególnie uderza podróżnika w południowo-wschodniej Rosji zaraz na wstępie, to wszędzie widniejący ożywiony ruch handlowy, który wykazuje niewyczerpane środki kraju.

Amerykanin przedstawia sobie południowo-wschodnią Rosję, jak jedno pastwisko lub pole orne, które zaspakaja potrzeby rzadko rozsianego, o niskiej kulturze zaludnienia, ale co się tyczy ruchu handlowego to sądzi, że kraj ten nie może się porównać z najwięcej zacofanym stanem Unii. Zdumienie jego byłoby nie małe, gdyby ujrzał tu w Niższym Nowogrodzie rzekę, pokrytą statkami na przestrzeni często od sześciu do ośmiu mil i gdyby się dowiedział, że regulowanie stosunków komunikacji wodnej podlega specjalnemu sądowi żeglugi, że przystań wyładunkowa poddana jest władzy mianowanego przez ministerium handlu wyższego urzędnika [...]; gdyby dowiedział się, że komunikacja parostatkowa na Wołdze i jej dopływach jest jeszcze znaczniejszą, niż na Mississipi, że wartość transportów handlowych, które przewożą po jednym tylko dopływie, po Kamie, osiąga rocznie 15 milionów dolarów, że wreszcie wody Wołgi unoszą rocznie na 7000 statków 5 milionów ton ładunku, przyczem znajduje zajęcie 200 000 flisaków. Wykształcony jaki Amerykanin może i wiedział o tem wszystkim, ale dla mnie było to nowością i odkrycie tego olbrzymiego ruchu wprawiło mnie tem niemniej w zdumienie.

Słowniczek pojęć:

George Kennan - amerykański podróżnik, dziennikarz i historyk, znany z tego, że był jednym z pionierów badań nad historią Rosji w USA. Od 1864 roku pracował na Kamczatce, następnie przebywał na Syberii przez rok w 1884, zaś w 1891 roku zakazano mu wjazdu do Rosji, ze względu na nieprzychylny, według rosyjskich władz, fragmenty jego prac. Więcej: [https://pl.wikipedia.org/wiki/George_Kennan_\(podr%C3%B3%C5%BCnik\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/George_Kennan_(podr%C3%B3%C5%BCnik))

Tatar - grupa ludów tureckich, wywodząca się z terenów północno-wschodniej Mongolii oraz rejonu Bajkału. Więcej: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Tatarzy>

Chalata - szeroka wierzchnia odzież zapinana z przodu, noszona głównie przez Żydów w Europie Wschodniej.

Niżny Nowogród - miasto rosyjskie założone w 1221 roku jako gród obronny, znajdujące się przy granicy pomiędzy Azją a Europą.

Pytania do źródła

Pytania do uczniów szkoły podstawowej i średniej (poziom podstawowy):

1. W jaki sposób autor tekstu źródłowego charakteryzuje gospodarcze aspekty południowo-wschodniej Rosji? Czy spodziewał się tego, co zastał na miejscu?
2. Jaki obraz Rosji funkcjonował w świadomości przeciętnego Amerykanina, w świetle tekstu źródłowego? Odpowiadając, przytocz odpowiedni fragment.

3. Wiedząc, że pod sam koniec XIX wieku, około 1900 roku, cztery centy były warte tyle, ile obecnie jeden dolar, określ ile wart byłby handel roczny na Kamie. Wykorzystaj dane przedstawione w tekście źródłowym.
4. Czym zajmowano się, głównie, w miejscowościach nadrzecznych, takich jak Niżny Nowogród? Czy w tamtym okresie, około 1884 roku, można mówić o złej kondycji gospodarki rosyjskiej? Odpowiedz, wskazując konkretne fragmenty z tekstu źródłowego.
5. Czy struktura społeczna Rosji tamtego okresu była jednorodna? Czy występowała tam pewna różnorodność? Odpowiedz korzystając z wiedzy własnej oraz tekstu źródłowego.

Wskazówki:

Odpowiadając na pytania warto pamiętać o tym, że okolice Syberii w pobliżu Niżnego Nowogrodu, czy nawet dalej, były na tyle oddalone od Stanów Zjednoczonych i na tyle obce, że wątpliwym jest, aby jakikolwiek przeciętny Amerykanin choćby zaszczylił myślą tę część świata. Stąd też, gdy autor tekstu źródłowego ujrzał na własne oczy, że nie ma większych różnic pomiędzy gospodarką i handlem rzeczonym na Włodze i Mississipi, był zdumiony.

Pomimo tego, że liczba 15 mln dolarów wydaje się duża, to, gdyby przeliczyć to na obecną wartość dolara, byłaby ona jeszcze większa. Różnice w wartości walut w różnych okresach wynikały, oczywiście, m.in. ze spadku wartości pieniądza, czyli z inflacji.

Warto również pamiętać o tym, że Syberia była miejscem, w którym mieszały się różne narodowości, kultury i grupy społeczne oraz etniczne.

Najważniejsze cezurę:

1855 - 1881 - panowanie Aleksandra II

1861 - uwłaszczenie chłopów w Rosji

1881 - 1894 - panowanie Aleksandra III

1904 - 1905 - wojna rosyjsko-japońska

Literatura pomocnicza:

Chwalba A., *Historia Powszechna. Wiek XIX*, Warszawa 2013.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Łukasz Wołczyk